

Ügynökök, kémeik, politikai játszmák és egy hálójukba ragadt szerelmespár. Így foglalhatjuk össze Tumbász Ákos történetét, aki az 1956-os forradalom lánglelkű költője, a magyar szabadságküzdelmek új Pe-tőfije lehetett volna. Szabadság és szerelem kézen járt rövid életében, azonban a hatalom nem hagyhatta, hogy irodalmi alkotásokban őrizze ezt a tüzet. Elhallgattatta még azelőtt, hogy rátalált volna saját hangjára, vagy eldönthette volna, hogy melyiket áldozza fel a másikért: a szabadságot vagy a szerelmet.

APA ÉS FIA

1953. július 4. történelmi fordulatot ígért a korábbi évek során totális terrort elszenvedő Magyarországnak: megkezdte regnálását az első Nagy Imre-kormány. Az ország sztálinizálása és Rákosi rémuralma által megkínzott magyar társadalom egy pillanatig reménykedhetett abban, hogy végre megszabadul a mérhetetlen terror okozta szenvedéstől, de a várt cezúra elmaradt. Már az első Nagy Imre-kormány idején bebizonyosodott, hogy az „emberarcú szocializmus” megteremtése, vagyis a rendszer megreformálása lehetetlen, hiszen a kommunizmus eszméje nem egyeztethető össze a humanizmussal.

A folytonosság megmutatkozott a megfélemlítés és az állami erőszak szimbólumaként működő politikai rendőrség munkájában is. A legszim-bolikusabb bizonyíték erre egy alig 18 éves fiatalember, Tumbász Ákos sorsa: Nagy Imre kormányra lépésének napján őrizetbe vették azzal a koholt váddal, hogy országos összeesküvést szervezett és terrorcselekményt készített elő a népi demokrácia megdöntésének szándékával.

Tumbász Ákos 1935. április 9-én született. Születése előtt édesapja gimnáziumi magyartanárként dolgozott, 1935-től tisztségviselő lett különböző minisztériumokban, majd az államosítások után nagyvállalatoknál helyezkedett el adminisztrátorként. Nem sokkal fia letartóztatása előtt, 1953 januárjában idegösszeomlást kapott és ideggyógyintézetbe került. Soha nem fog már kiderülni, hogy az apa betegsége mennyiben volt köthető a rettegés uralta hétköznapokhoz. Nem tudhatjuk, de a korabeli viszonyokat ismerve joggal feltételezhetjük, hogy

BORVENDÉG ZSUZSANNA

TUMBÁSZ ÁKOS útja az akasztófaig

„Nk már nem élnek, csupán az emlékük...”

„Bnük csupán az volt, hogy fegyvert ragadtak
És vallották magukat igaz, h magyarnak.”

„A fegyverek sötét torkából az elmúlás ugat. A levegő száguldó acéllal van teli. Süvölt, sziszeg az ÁVH-s géppisztolyok magja; míg monoton kattog, vijjogva freccsen a hődító tankjainak kurta sorozata” – Budapesti életkép 1956 novemberéből. E háborús borzalmat idéző sorok írója egy 21 éves fiatalember, Tumbász Ákos. Fiatalkorra ellenére több életre elég szenvedés állt ekkor már mögötte.

A húszas évei küszöbén járó férfi a forradalom napjaiban, háromévnvi raboskodás után szabadult Vácról, és nem habozott azonnal a szabadságharc mellé állni. Bár a fegyveres összecsapásokban tevékenyen nem vett részt, jobbára csak őrséget látott el, mégis kivégezték. Nem tartozott a forradalom egyik csoportjának irányítói vagy hangadóái közé sem, mégsem került el az akasztófát. Mit tett e vézna, börtönökben meggyötört fiú, ami miatt a hatalom bitorlói jobbnak látták kioltani az életét? Egyáltalán: mit követhetett el egy tizenéves gyerek, amiért már 1953-ban tíz év fegyházbüntetést mértek rá?

Szerette a hazáját, és hitt a szabadság eszméjében, ennyi akkoriban éppen elég volt ahhoz, hogy a hatalom veszélyes ellenségévé váljon. Egy lánglelkű ifjú, költői vénával megáldva. Egy világmegváltó álmokat dédelgető kamasz. Ez volt Tumbász Ákos. Az ő rövid és nyílegyenes életútjáról szól ez az írás. Egy út, amely kitérő nélkül tartott a vesztőhely felé...

munkahelyén folyamatos atrocitásoknak lehetett kitéve polgári-keresztény értékrendje és humán műveltsége miatt. A vizsgálati jegyzőkönyvekben nincs utalás arra vonatkozóan sem, hogy az apa betegségének mekkora szerepe volt a fiú későbbi tevékenységében, rendszerellenességében, de biztos komoly nyomot hagyott személyiségének alakulásában.

Ákos a kommunista párt hatalmát idegenkedve szemlélte, a szovjet hadsereg meg szállóként tekintett, és meggyőződését csak erősítette, hogy értelmiségi származása miatt már gyermekként megbélyegezték. Középiskolai tanulmányait kénytelen volt félbeszakítani, nem tehetette le az érettségit. Segéd munkásként próbálta kiegészíteni a család jövedelmét, 1951 januárjától letartóztatásáig több munkahelyen is megfordult, és alkalmi munkákat is elvállalt. Végül 1953. február 27-én sikerült elhelyezkednie a Mechanikai Műveknél mint segéd munkás, letartóztatásáig ott dolgozott. A gyár hadüzemként is funkcionált, civil profilja mellett tüzérségi lőszereket, taposóaknákat szereltek itt össze, ennek a Tumbász elleni vádak felépítésénél kiemelt jelentősége lett, hiszen az államvédelem nyomozati eredményei szerint könnyűszerrel hozzá tudott férni a sejtezésre szánt alapanyagokhoz.

„BÍZZATOK A MAGYAR FÖLD LEGYŐZHETETLENSÉGÉBEN!”

Vitathatatlan, hogy Tumbász szemben állt a kommunista párt vezetete államhatalommal, és ennek hangot is adott, ellenállása azonban jelentéktelennek tűnő diákcsínyekben nyilvánult meg. Már középiskolás korában rendszerellenes verseket írt a füzetébe, a *Szabad Népb*ben megjelenő propagandarigmusokat átfordította ellentétes értelmű versikékké, és cetlikre, csokoládépapírokra firkálgatta le őket. Az iskola kényszerű elhagyása után kicsit komolyabbá vált ellenzéki magatartása, és barátaival röpcédulaszövegeket fogalmazott, amelyeknek terjesztésére már nem kerülhetett sor. Magukat Magyar Nemzeti Ellenállási Mozgalomnak nevezték – legalábbis a kihallgatási jegyzőkönyvek szerint, amelyekből nem derül ki egyértelműen, hogy az elnevezés valóban tőlük származik-e, vagy az államvédelem adta a szájukba a kihallgatások során. Egy lefoglalt röpcédula szövege a következő volt:

*„Magyar Értelmiség!
Szeretett hazánk közel egy évtizedes elnyomatásban sínylődik. Ne legyetek te kintettel saját érdekeitekre, egyéni jólétekre. Felekezeti és világnézeti különbség nélkül teremtsétek meg a nemzeti egységet! Szövetkeztek a parasztsággal és a munkásosztállyal! Közel van már az az idő, hogy lerázzuk a népünkre nehezedő rabláncot. Bízunk a magyar föld legyőzhetetlenségében, a magyar ember forró hazaszeretetében!”*

A röpcédula önmagában kevés volt egy megtorló per lefolytatásához, nagyobb méretű, lehetőleg nemzetközi szintű szervezkedést igyekeztek kovacsolni az ügyből. 1953. július 1-jén egy ügynök jelentette az államvédelemnek, hogy a Mechanikai Műveknél egy fiatalokból álló csoport rendszerellenes kijelentéseket tett, vagyis a szerv olvasatában: szervezkedik. A hálózati jelentés szerint Tumbász és barátai július 4-re terrorcselekményt készítettek elő: meg akarták rongálni a Kerepesi úton lévő vasúti hidat. Az eredeti irat sajnos nem maradt fenn, csak az arról készített összefoglaló jelentés, így nem tudhatjuk pontosan, hogy a fiatalokat feljelentő ügynök, Valkai Dénes valóban megfogalmazta-e ezeket a vádakokat, vagy csupán a röpcédulák megszövegezéséről tett bejelentést, és a terrorcselekmény előkészülete az ÁVH fikciója volt.

Az adott nap estéjén valóban a Kerepesi úton, a vasúti híd környékén tartották le Tumbász Ákost, Szabó Istvánt és Kotmanovszky Istvánt, de ahhoz képest, hogy állítólag a híd felrobbantására készültek, nem volt náluk robbanóanyag. A szocializmus éber őreinek azonban nem okozott hosszú fejtörést az ellentmondások feloldása: Tumbász csak tervezte, hogy munkahelyén beszerzi a szükséges alapanyagokat a híd felrobbantásához, de ezt a megbeszélte időre nem tudta végrehajtani, így tervüket módosították, és pusztán a hidat biztosító rendőrt akarták meggyilkolni, fegyverét és egyenruháját megszerezni. Az államvédelem szerint céljuk ezzel az volt, hogy bizonyítsák az őket támogató amerikaiaknak: a szándékuk komoly. Mi sem volt a szerv számára természetesebb, mint hogy a három suhanc mögött az Amerikai Egyesült Államok titkosszolgálat, illetve hadserege áll, amelyeknek döntéshozói nyilván keresve sem találhatók volna alkalmasabb csoportot a belső ellenállás megszervezésére és a kommunista blokk meggyengítésére.

A vád hihetőbbé tétele érdekében további személyeket is belekevertek az ügybe. Varga Györgyöt már néhány órával Tumbászék letartóztatása után őrizetbe vették, ő kapta az összekötő szerepét a csoport és az amerikai követség között. A középkorú férfi több nyelven beszélt, és az ÁVH információi szerint a háború után a Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai küldöttségének dolgozott, majd 1948-ban interenálták. Rajta kívül kapcsolatba hozták még a fiatalokkal néhány olyan embert, akiket foglalkozásuk vagy származásuk miatt eredendően ellenségesnek nyilvánítottak. Az ő tudásuk és tapasztalatuk volt hivatott pótolni azokat az elengedhetetlen feltételeket, amelyek nélkül egy nemzetközi fegyveres összeesküvésnek még a terve is gyenge lábakon állt volna, nemhogy maga az összeesküvés megvalósítása. A koncepció szerint a Nemzeti Ellenállási Mozgalomnak elnevezett csoport a Hősök terét és az akkori Sztálin teret (később: Engels tér, ma: Erzsébet tér) tervezte elfoglalni, ahol az amerikai vadászgépek leszállhattak volna, és a rajtuk érkezett katonák segítségével átvették volna a hatalmat.

Tumbász a kihallgatások során elismerte az összeesküvés szervezésének vádját, bár eleinte igyekezett azokat a pontokat tagadni, amelyek jelentős mértékben súlyosbíthatták az ítéletet. A vizsgálati jegyzőkönyvekből nem tudjuk rekonstruálni, hogy alkalmaztak-e a vallatások során fizikai erőszakot a fiúval szemben, de azt tudjuk, hogy édesanyja további sorsával megsarolták. Vallomásaiban nyomon lehet követni a fokozatos megtörést, ahogy szépen sorban mindent beismert, amit a szájába kívántak adni. Egyetlen állítása mellett tartott ki végig: a szervezkedésre utasítást nem kapott, azt saját elhatározásából végezte, vagyis nem adta meg a szervnek a lehetőséget arra, hogy egy felső kapcsolat megnevezésével egy nagyobb ívű összeesküvésbe tudják őt és társait bevonni. Talán az életét mentette meg ez a határozottság, azonban a büntetése így is súlyos volt.

1954. március 24-én tárgyalták ügyüket Olti Vilmos vezetésével a Fővárosi Bíróságon. Tumbász Ákost a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezéséért és vezetéséért 10 év börtönre és teljes vagyonek kobzásra ítélték. A másik öt vádlottra 1–4 évig terjedő szabadságvesztést mértek, illetve Varga György ítéletét másodfokon súlyosbí-

tották: öt év letöltendő börtönbüntetés szabtak ki rá.

Tumbász Ákos az elkövetkező éveket az államvédelem börtöneiben töltötte, férjvá válása tehát rendkívül szélsőséges környezetben következett be. Várpalotán és Vácson teltek rabsága napjai, rabtársainak többsége a Grósz József kalocsai érsek ellen lefolytatott koncepció eljárás, illetve az egyházi méltóság meghurcoltatásához köthető szatellitperek áldozata volt. Míg nem 1956. október 27-én megnyílt a váci börtön kapuja...

„SZABADSÁG, SZERELEM...”

Budapestre érkezése után Tumbász legsürgetőbb feladata az volt, hogy hivatalos okmányokat szerezzen magának. Október 30-án jelentkezett a VIII. kerületi rendőrségen, ahonnan további irányították a helyi tanácshoz. Itt azt javasolták neki, hogy csatlakozzon a szervezés alatt álló nemzetőrséghez, és akkor egyből kiállítanak neki egy nemzetőr-igazolványt. November 1-jétől osztották be nemzetőrként járőrszolgálatra, illetve élelmiszer-beszerezésre, ettől az időponttól kezdve rendelkezett fegyverrel is.

Vallomása szerint komolyabb fegyverhasználatra nem került sor, csak őrséget látott el, és november 4. után sem keveredett tűzpárbajba – ezt egyébként a nyomozók sem kérdőjelezték meg. A második szovjet katonai intervenció után még két napig a Vajdahunyad utcai központban volt néhány nemzetőrtársával együtt, majd tetőkön át menekülve jutott el a Jázmin utcai iskola épületéhez, ahol az egykori rabtársa, László Béla irányítása alatt álló, néhány fős ellenálló csoporthoz csatlakozott. November 9-én teték le a fegyvert.

A szabad elvonulás után igyekezett normális kerékvágásba terelni életét. A forradalom napjaiban feltámadt remény elvesztése keserű ürességet hagyott ugyan maga után – amely érzést igyekezett is papírra vetni –, de a személyes szabadsága megmaradt. Tumbász három év raboskodás után szabadon élhetett, és igyekezett mindent megtenni azért, hogy ez így is maradjon. Felkeresett egy ügyvédet, aki megígérte, hogy elrendezi függőben lévő ügyeit, és nem kell visszamennie a börtönbe, azonban lépéseket mégsem tett ennek érdekében. Tumbász végül maga jelentkezett a Fővárosi Bíróságnál, ahol

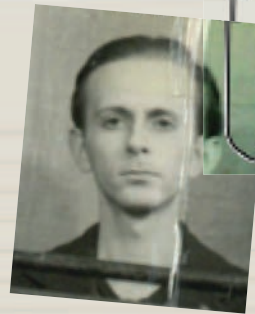
kapott egy ideiglenes szabadlábra helyezési igazolást, és 1957 januárjában törvényességi óvást adott be korábbi ítélete ellen a Legfelsőbb Bírósághoz.

A normális élet biztosításához állásra és jövedelemre is szüksége volt, így a bíróságtól kapott papír birtokában munka után nézett. Sikerült elhelyezkednie segéd munkásként, de félbehagyott gimnáziumi tanulmányait is folytatni kívánta. Szeretett volna leérettségizni, ezért keresett valakit, aki magánúton felkészíti a záróvizsgára. Egykori rabtársa, Lakos Endre lelkész beajánlotta őt Forró Mariannának, egy fiatal vegyész mérnök lánynak.

Marianna néhány évvel idősebb volt Ákosnál, 1928-ban született. Édesapja a csepeli Weiss Manfréd Acél- és Fém-műveknél dolgozott cégvezetőként 1944-ig, amikor zsidó származása miatt elbocsátották a vállalatától. A háború után rövid időre visszakapta állását, azonban hamarosan újra távozni kényszerült, és a továbbiakban egy téglyárban látott el revizori feladatot. A lány 1950-ben vegyész mérnöki diplomát szerzett, és a MÁVAG laboratóriumában kapott munkát. Katolikus, mélyen hívő és vallását rendszeresen gyakorló ember volt, akit az ötvenes évek elején szintén elért a Rákosi-terror. Polgári származása és megingathatatlan istenhite miatt a rendszer számára eredendően ellenségnek minősült. A Bulányi György által szervezett bázisközösségek elleni nyomozás során Forró Marianna is az ÁVH kezére került, miután lelki atyját és gyónatóját, Juhász Miklós piarista szerzetest letartóztatták.

A huszonéves fiatal lány csak úgy tudott megmenekülni az ÁVH börtöneinek poklától, hogy aláírt egy szervezési nyilatkozatot, amelyben arra vállalkozott, hogy „Asztalos Ilona” fedőnéven jelentéseket fog adni a – politikai rendőrség nyelvezetén –, „klerikális reakcióban” szerepet vállaló ismerőseiről, vagyis a különböző egyházi és vallási közösségekbe járó barátairól. A Mariannától kizsárolt aláírás azonban értéktelenné vált a szerv számára, mert a lány szabadlábra kerülése után azonnal elmondta mindenkinek, hogy beszerették. Valószínűleg soha nem írt semmit az államvédelem számára, de ha mégis, az tökéletesen használhatatlan volt a hatalom számára, ugyanis a forradalom kitörése előtt már megfogalmaztak egy javaslatot, hogy mint áruló ügynököt és egy illegálisan működő egyházi csoport tagját felelősségre vonják.

Névjegy

Tumbász Ákos

1935–1959

Segéd munkás, adminisztrátor, 1953-ban letartóztatták és a Grósz-per egyik mellékperében tízévi börtönbüntetésre ítélték. 1956. október 27-én szabadult a váci börtönből. Budapesten csatlakozott a VIII. kerületi felkelőkhöz. November 4. után részt vett a Corvin köz környéki harcokban. 1957-től illegálisan élt. 1958 februárjában tartóztatták le, első fokon életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, amit másodfokon halálbüntetésre súlyosítottak.

Hamarosan újra vizsgálati fogságban találta magát kémkedés vádjával, amelyből semmit sem értett, hiszen semmiféle kém csoportnak nem volt tagja, senki nem kérte fel adatgyűjtésre, nem is állt kapcsolatban külföldi szervezettel, amelynek információkat szolgáltatott volna, mindössze annyi történt vele, hogy megismerte élete egyetlen szerelmét.

1956 novemberében oktatni kezdett egy börtönviselt fiút kémiára, fizikára és algebrára, és a közös tanulásból nagyon hamar gyengéd szerelem bontakozott ki: 1957. február 27-én Tumbász Ákos eljegyezte Mariannát. A közös jövő tervezetése helyett azonban bujkálás várt rájuk. A beadott törvényességi óvás dacára 1957. március 1-jén Tumbászt kereste a rendőrség édesanyja lakásán, hogy hátralévő büntetése letöltésére visszaszállítsák a börtönbe. A fiú illegálásba vonult.

AZ ÁLLAMVÉDELEM JÁTSZMÁI

A következő egy év a menekülés, az állandó rettegés időszaka lett. Tumbász Ákos azt gondolta, hogy korábbi ítéletek akarnak érvényt szerezni, puszt

Tumbász Ákos rabosítási fotója

tán ezért üldözi őt a rendőrség, pedig a háttérben sötét erők mozgatták az események szálait.

Tumbászt könnyűszerrel letartóztathatták volna, hiszen ügynökjelentések útján többnyire nyomon tudták követni, éppen hol tartózkodik, mit csinál. A cél azonban az volt, hogy újabb bűncselekményt bizonyíthassanak rá, mintegy igazolásul annak, hogy a szabadságharc résztvevői között nagy számban voltak illegálisan szabadult fegyencék, „deklasszált” elemek. Igyekeztek köztörvényes bűncselekményeket a forradalmárok nyakába varrni, és nem politikai okokból elítélni őket.

Tumbász Ákos forradalom alatti cselekményéből nehéz lett volna komoly törvényi tényállást faragni, hiszen még tűzharcba sem keveredett. Legfeljebb tiltott fegyverviselést lehetett volna a terhére felróni, a legitimációt kereső hatalom számára azonban ez kevés volt. A fennmaradt dokumentumokból kirajzolódó történet a sztálini koncepciók perke egy egészen kifinomult változatát tárja elénk: a fikció és a valóság hátborzongatóan bizarr ötvözetét, amelyben nem egyszerűen a megtörtént eseményeket értékelték hamisan – mint a megtorlás pereinek többségében –, hanem következetesen hozzáigazították a valóságot az általuk kívánt eredményhez. Mindezt nem utólag tették, hanem a történelem folyamataiban, ügynökök segítségével.

Tumbász Ákos naivan hitt abban, hogy nem kell visszamennie a börtönbe, így eszébe sem jutott, hogy külföldre meneküljön. Még akkor sem

kért segítséget a szökéshez, amikor Nyugatról illegálisan hazaérkezett régi rabtársa, Bartakovics József azzal a megbízatással, hogy egykori politikai elítélteket cikkek írására buzdítson. Tumbász átadta néhány írását Bartakovicsnak, amelyek Tinódi álnéven meg is jelentek az egyik emigráns folyóiratban, a *Nemzetőr*-ben.

Bartakovics Czermann Lajoson keresztül vette fel a kapcsolatot Tumbász Ákossal, aki szintén rabtársuk volt Várpalotán és Vácott. Czermann a Grósz-per egyik mellékperében, a Papp Ervin és társai ellen indított eljárásban ítélték 15 év börtönbüntetésre 1951-ben, nem sokkal azután, hogy kizárták a jogi karról. Ő is a forradalom alatt hagyta el a börtönt. A fegyveres harcokban nem vett részt, azonban november 3-án egykori rabtársaival megalakította a Keresztény Világnézetű Volt Politikai Foglyok Szövetségét. A párt bejegyzésére vagy bármilyen más cselekményre már nem jutott idő. A szovjet intervenció derékba törte terveiket. Czermann 1957. július 5-én őrizetbe vették, hogy hátralévő büntetését letöltse. Letartóztatása előtt azonban még akaratán kívül elindított egy lavinát, amely végül többedmagával bitófára juttatta.

A forradalom alatt az államvédelmi állomány nagy része szétszéledt, miután Nagy Imre október 28-án hivatalosan bejelentette az ÁVH felszámolását, de a politikai rendőrség újjászervezése gőzerővel folyt november 4. után. Bármennyire is demoralizálódott a szervezet, arról gondoskodott, hogy a forradalom vérbe fojtását követő időszak menekültáradatába csempészve Nyugatra juttassa saját ügynökeit.

Ezeknek az embereknek elsődleges feladata a kint élő magyar emigrációba való beépülés volt, de az első időszakban nemcsak információszerzésre és bomlasztásra használták őket, hanem fontos szerepet kaptak a megtorlások lebonyolításában is. F. Nagy Csaba 1956. november 23-án hagyta el az országot. Egykori rabtársai úgy tudták, embercsempészéssel foglalkozik, és ennek megfelelően gyakran lépi át a magyar-osztrák határt, így üzeneteket is bíztak rá. Valójában azonban nem mozoghatott volna oly könnyen a nyugati gyeplőn, ha a hivatalos szervek nem biztosítják számára a szabad közlekedést.

F. Nagy Csaba közvetlenül a háború után felvételét kérte a politikai rendőrséghez, de 1947-ben elbocsátották, mert többször ittasan randalírozott, hivatali hatalmával visszaélt, csempészárakkal kereskedett, végül az egykori államvédelmi alhadnagy maga is az ÁVH börtönébe került: hét és fél év szabadságvesztésre ítélték. A börtönben „kiváló munkát végzett”, bár őrei szerint kissé túl is teljesítette feladatát, ugyanis miután 1955. április 10-én hivatalosan is beszervezték a fogdaügynöki hálózatba, hajlamos volt arra, hogy a cellatársait rábírja a „vallomástételre még akkor is, ha az a vallomás nem fedi a valóságot”. Erdemei elismeréséül 1956 nyarán kegyelemben részesítették, de a kapcsolat az ügynök és a belügy között nem szakadt meg.

A forradalom után „Szilvási” fedőnévvel dobták át Ausztriába, ahol a nyugati magyar emigráció megfigyelése volt a feladata. 1957. áprilisában megkereste őt Bécsben Lengyel Alfonz, és felkérte, hogy Magyarországra érkezése alkalmával szervezze be régi barátait – elsősorban Czermann Lajost – olyan információk gyűjtésére, amelyekre az ENSZ magyar ügyet tárgyaló bizottságának szüksége lehet. F. Nagy megbízatása kiváló alkalmat nyújtott a Belügyminisztériumnak arra, hogy egy nemzetközi összeesküvést lepleljen le.

Czermann felismerte Lengyel Alfonz kézírását a „Szilvási” által átadott levélen, így nem kételkedett az ügynök megbízhatóságában, azonban alig egy hónappal később visszavitték a börtönbe, hátralévő büntetése letöltésére. Feltehetően az állambiztonság osztályai közötti rossz kommunikáció volt ennek az oka, hiszen a letartóztatással megnehezítették a tervezett akció megvalósulását. Az ügynöknek új célszemélyt kellett keresnie. F. Nagy

végül Lukács Lászlót, szintén Lengyel Alfonz egy korábbi várpalotai rabtársát kérte fel az adatgyűjtés megszervezésére. Lukács László a Csepel Vas- és Fémművek munkástanácsának egyik meghatározó vezetője volt a forradalom után, így a hatalomnak minden oka megvolt arra, hogy ellenséggént tekintsen rá. F. Naggyal még Czermann lakásán ismerkedett össze, ahol egyáltalán nem zárkozott el annak lehetőségétől, hogy adatokat küldjön az ENSZ számára.

Lukács László tudott arról, hogy Tumbász szökésben van, és már Nyugatra menekülne, ha lehetősége lenne rá. F. Nagy embercsempész hírében állt, így Lukács joggal gondolhatta, hogy segítségére lehet a fiatal fiúnak, összehozta hát őket 1957 júliusában. F. Nagy határozottan elhárította Tumbász kérését, nem ez volt ugyanis a feladata. A BM egyre sürgetőbben követelte tőle, hogy szervezze meg a kémhálózatot, így az ügynök inkább adatgyűjtésre szólította fel a fiút. Tumbász nem vállalkozott erre, viszont néhány írását átadta F. Nagy Csabának, hogy juttassa el azokat a *Nemzetőr*-nek.

„ÖKÖLBE SZORÍTOTT KÉZZEL HALLGATUNK ÉS VÁRUNK...”

Tumbász 1957 tavaszától elsősorban menyasszonyánál húzta meg magát, de alkalmasszerűen más barátok is menedéket nyújtottak számára. Az ifjú szerelmesek szeretnék volna kapcsolatukat Isten és ember előtt is megpecsételni, azonban Tumbász körözése miatt hivatalosan nem kelhetek egybe. Végül 1957. május elején Forró Marianna gyóntatója, Terebesi Tibor eskette őket össze titokban, abban a lakásban, ahol éppen bujkáltak. Polgári esküvőről egyelőre szó sem lehetett, Tumbász még személyi igazolvánnyal sem rendelkezett. Megélhetésüket Marianna igyekezett biztosítani, Tumbászhoz egyszer jutott el 1500 forint a *Nemzetőr* szerkesztőségéből a kiküldött cikkek fejében, feltehetően F. Nagy Csaba közreműködésével. Helyzetét egyre reménytelenebbnek ítélte meg, az egyetlen kiút a menekülés volt.

1957 szeptemberének elején „Szilvási” megbízói utasításának megfelelően azzal az ajánlattal jelent meg, hogy hajlandó Tumbászt Nyugatra szöktetni, azonban csak a fiút vinné, menyasszonyáról szó sem lehet. Ebben a formában a fiú nem volt hajlan-

Forró Marianna rabosítási fotója

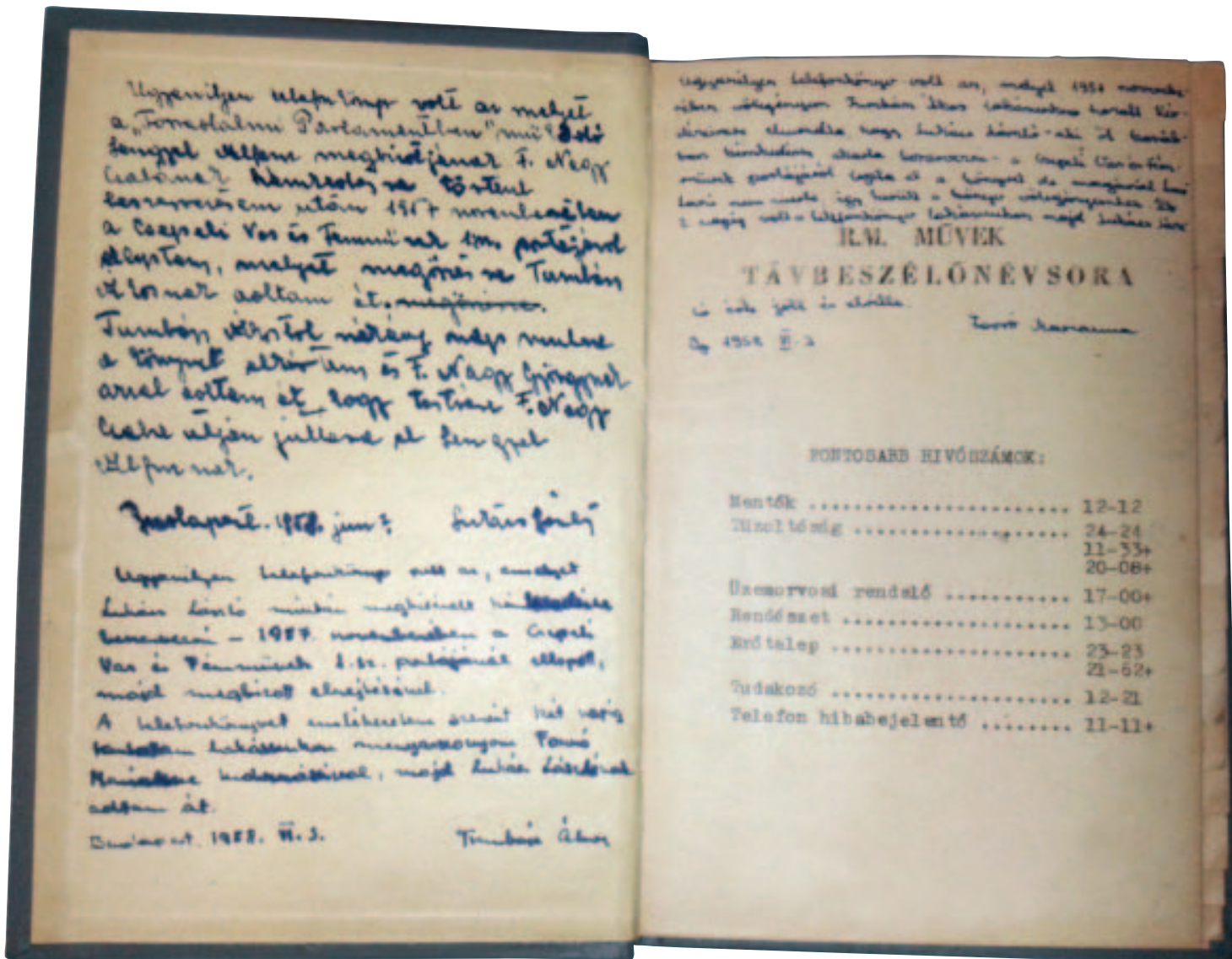
dó élni a lehetőséggel. Nem tudhatjuk, mi motiválta az ügynök valódi megbízóit, vagyis az állambiztonságot, hogy megcsillantották Tumbász előtt a szökés lehetőségét. Talán mindössze arról volt szó, hogy biztosak voltak abban, a fiú nem fogja itthon hagyni szerelmét, így különösebb kockázatot nem vállaltak az ajánlattal, viszont növelték az ügynökbe vetett bizalmat. Az ügynöki hálózat eredményes munkáját valóban nem bízták a véletlenre: 1957 őszén az összekötő mellé több új ügynököt is bevezettek.

Horváth Dezső szintén a Papp Ervin és társai ellen indított eljárás egyik vádlottja volt, akárcsak Czermann Lajos. F. Nagy első megjelenésekor Czermann őt is elhívta a lakására, ahol Horváth határozottan elutasította Lengyel Alfonz felkérését. Visszautasításával azonban nem tudott távol maradni a történésektől, a szerv őt is felhasználta a kémcsoport kiépítésénél. 1957 júniusában preventív őrizetbe vették, és a Kozma utcai fogházban folyamatos kihallgatása során részletes vallomást tett Czermann, Lukács és Tumbász forradalom alatti és utáni tevékenységéről. A cél az volt, hogy ráijesszenek: vagy együttműködik velük, vagy újra a börtönben találja magát. Horváth az előző megoldást választotta, és „Kovács Péter” fedőnéven az állambiztonság ügynöke lett. Közvetlen feladata az volt, hogy bevezesse a csoportba a szerv által már korábban szervezett László Bélát, aki Corvinközi felkelőként sok egykori harcostársára tett már terhelő vallomást, és felakarták használni Tumbászék ellen is.

Horváth Dezső 1957. november 8-án szabadult a letartóztatásból, felada-

tának teljesítését azzal kezdte, hogy felkereste Czermann Lajos feleségét, akinek elmondta, hogy meggondolta magát, mégis szeretne részt vállalni Lengyel Alfonz megbízatásában. Kérte, segítsen neki a kapcsolat megteremtésében. Lukács László lelkesedése 1957 késő ősziére erősen megcsappant, nem remélte, hogy bármi értelme lehet az adatgyűjtésnek, Tumbász Ákos pedig egyáltalán nem is foglalkozott ilyesmivel. Horváthnak tehát a provokációban is segítenie kellett F. Nagy Csabát. Mivel Tumbász számára a legfontosabb kérdés egy hamis személyi igazolvány beszerzése volt, amellyel szabadabban mozoghatott volna a városban, a szerv eljuttatott számára egyet. Horváth Dezső azzal a féligazsággal építette be László Bélát Tumbászék köreibbe, hogy Lászlónak van egy megbízható kapcsolata a rendőrségnél, akin keresztül hamis igazolványhoz tud jutni. A fedett akcióval a politikai rendőrség azt szeretne volna elérni, hogy a szabadabb mozgási lehetőségnek köszönhetően Tumbász végre aktívabban vegyen részt annak a kémcsoportnak a munkájában, amelynek léteéről fogalma sem volt. Számításuk nem jött be, a provokációt folytatni kellett.

Lukács egyre sürgetőbb felszólításokat kapott F. Nagy Csabától, és Horváth Dezső is azt hangoztatta, hogy nem azért kockáztattak a hamis személyi megszerzésével, hogy Tumbász kivonja magát a munkából. Lukács a nyomásnak engedve többször felkereste a fiút, elmondta, hogy László Béla és Horváth Dezső gazembernek tartja, amiért nem viszonozza a segít-

seget, azonban minden rábeszélés hiábavalónak bizonyult. További ígéreteket kapott, felajánlották, hogy segítik szökését, ha szerepet vállal a kémkedésben, de Tumbász hajthatatlan maradt. Pusztán abba egyezett bele, hogy sikeres disszidálása esetén küldeményt szállít egy megadott címre. A szöketésre azonban nem került sor.

Végül decemberben egy este Lukács elhívta a fiút Csepelre. Nem közölte vele, pontosan mik a tervei, csak egy kis segítséget kért tőle. Tumbász a fémmű bejárata előtt várakozott Lukácsra, amíg az elintézett valamit odaadent. Végül egy csomagot adott át a fiúnak azzal a kéréssel, hogy egy ideig őrizze azt meg. Tumbász Ákos nem tudta pontosan, mi van a csomagban. Néhány nap után Lukács jelentkezett nála, elvitte a rejtélyes holmit F. Nagy Csabához, és úgy tüntette fel mint hírszerzési szempontból fontos információkat tartalmazó dokumentumot.

— — — — —

A perdöntő bizonyíték,
amely három emberéletet követelt:
a Csepeli Vas- és Fémművek belső
használatú telefonkönyve.
Ennek egy példányát csempészték ki
Nyugatra a per vádlottjai.
A belső oldalon Lukács László,
Tumbász Ákos és Forró Marianna
saját kezű vallomását olvashatjuk,
amelyben elismerik, hogy a könyv
pontosan megegyezik azzal,
amelyet eljuttattak
a „Forradalmi Parlamenthez”

— — — — —

A tárgyalás során végzetes bizonyíték-ként szolgáló híryanag nem volt más, mint a csepeli üzem belső használatú telefonkönyve.

Bár a szocialista Magyarország ipari titkairól sokat nem árultak el az abban szereplő adatok, a kirendelt szakértő, vagyis Lőránt Endre, a Kohó- és Gépipari Minisztérium párttitkára szerint

mégis alkalmas volt arra, hogy kikövetkeztessék belőle a gyár szervezeti felépítését. A hírszerzés emberei engedélyezték F. Nagy Csabának, hogy a telefonkönyvet valóban Nyugatra vigye, feltehetően kevésbé találták a népi demokráciára nézve veszélyesnek az abban található információkat. A vizsgálati anyaghoz bizonyítékként a telefonkönyv egy másik példányát csatolták.

„MINT DURVA ÖKÖL VÁGOTT BELÉNK A MEZTELEN VALÓ”

Tumbász Ákos a csepeli kaland után már nem találkozott Lukácsal. A hamis személyi igazolvány birtokában 1958 elején menyasszonyával bejelentkeztek a helyi tanácsnál a polgári házasságkötés reményében, azonban kiderült, hogy az anyakönyvvezetőnek kötelessége értesíteni a rendőrséget minden tervezett esküvőről. A kérel-

müket így nem adták be, joggal féltek a lebukástól.

Helyzetük annyira tarthatatlan volt, hogy elhatározták, nem várnak tovább. Rájöttek, hogy nem számíthatnak sem F. Nagy Csaba, sem Horváth Dezső vagy László Béla segítségére, egyedül kell megszervezniük szökésüket. Az állambiztonsági tisztek ügynöki jelentések alapján tudtak a szándékukról, így dönteniük kellett: vagy megalégszenek az eddig összegyűjtött bizonyítékokkal, és letartóztatják Tumbászt, vagy kockáztatják annak lehetőségét, hogy végleg kiengedik a karmaik közül. Nem vállalták a kockázatot: Tumbász Ákos ellen 1958. február 10-én kiadták a körözési parancsot.

Január végén a fiatal pár néhány napra a Börzsönybe utazott, azzal a szándékkal, hogy ott nyomokat hagyva maguk után elhitesseék az állambiztonság nyomozóival, ott bujkáltak a szökést megelőzően, és ezzel mentesítsék barátaikat a várható felelősségre vonás alól. Ezt követően a déli határ volt a cél, el akartak jutni Tumbász nővéréhez, aki Jugoszláviában élt. Február 21-én érkeztek Szegedre, majd éjszaka Mórahalom közelében sikeresen átjutottak a határsávon. Jelentkeztek a helyi milícianál, ahol kihallgatták őket, majd két nappal később, február 24-én átadták a szökevényeket a magyar hatóságnak. A sorsuk megpecsételődött.

Mivel körözést csak a fiúra adtak ki, Mariannát szabadon engedték. Ügyvédt keresett Budapesten, és vele együtt érkezett vissza Kiskunhalasra. Szeretnék volna, ha tiltott határátlépésük ügyében a megyei ügyészségre továbbítják az iratokat, ehhez azonban az egyértelmű jóakarát kevés volt. Utasítás érkezett a fővárosból, hogy mindkettejüket a Katonai Ügyészségre kell szállítani. A meglepetés azonban csak ezután következett. A tiltott határátlépés büntette mintegy mellékes szál lett a továbbiakban, kémkedés vádjával vonták őket nyomozás alá. Forró Marianna is előzetes őrizetben találta magát.

A kihallgatásuk megkezdésével párhuzamosan a „kémcsoport” többi tagját is letartóztatták. Az utolsó pillanatban az állambiztonság még megpróbálkozott több szereplő további kompromittálásával, hogy konkrét bizonyítékuk is legyen kémadatok kiszolgáltatásáról, azonban az akció nem járt sikerrel. A perdöntő bizonyíték, amely gyakorlatilag az egyetlen adunak számított a politikai rendőrség kezében, a csepeli telefonkönyv maradt.

Tumbász Ákos rendíthetetlen jellege a kihallgatások során is megmutatkozott. Nem volt hajlandó senkire sem terhelő vallomást tenni, kizárólag olyan személyek nevét említette, akiről tudta, hogy már biztonságban vannak külföldön. A hamis személyi igazolvány megszerzését Bartakovics József tettének tulajdonította – vagyis még a BM ügynökeit is védte, nem tudva azok valós hátteréről –, de az esküvőjük részleteit sem volt hajlandó elárulni. A forradalom alatti cselekményeiről is nagyon szűkszavúan beszélt, neveket alig említett. Jól látható, hogy csak fokozatosan volt hajlandó konkrétumokat mondani, akkor, amikor már biztos volt benne, hogy felesleges hazudnia, a szerv ismeri a részleteket.

A koncepció kész volt, a letartóztatások és a kihallgatások rövid idő alatt megtörténtek. 1958. június 23-án már átadták a nyomozati iratokat a Budapesti Katonai Ügyészségnek. Kilenc gyanúsított ellen emeltek vádat, az ügyben szereplő ügynökök számára azonban legendát gyártottak, vagyis hivatalosan leválasztották ügyüket a Lukács László és társai elleni nyomozásról, és körözési parancsot adtak ki ellenük. Kivonásuk alibije a szökés volt.

„SZERETTEM VOLNA MÉG ÉLNI...”

Tumbász Ákos a letartóztatása után tisztában volt azzal, hogy súlyos büntetést fog kapni, újra hosszú évekre elnyelik őt a börtönfalak. Menyasszonya azonban büntetlen előéletű volt, a tiltott határátlépésen, illetve a feljelentési kötelezettség elmulasztásán kívül más terhelőt nem hozhattak fel ellene, így Tumbász legfőbb célja az lett, hogy megmentse szerelmét. Az állambiztonsági tisztek hamar felismerték a fiatalok gyenge pontját: kihallgatásuk során az egymás iránt érzett szerelmüket használták fel ellenük.

A Budapesti Katonai Bíróság 1958. szeptember 30-án és október 1-jén tárgyalta az ügyüket Csohány László hadbíró százados vezetésével. Lukács Lászlót mint a per elsőrendű vádlottját halálra, Czermann Lajost és Tumbász Ákost életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. Tumbászra szervezkedésben való tevékeny részvételért és bűnszegédi minőségben elkövetett hűtlenség miatt szabták ki a büntetést. Forró Marianna ellen valóban nem fogalmaztak meg súlyosabb vádakot, mint ami-re számítani lehetett, de még így is két

év letöltendő szabadságvesztést mértek rá. A Legfelsőbb Bíróság Sömjén György őrnagy elnökletével elutasította a fellebbezéseket, illetve egészen pontosan az ügyvédek visszavonták az enyhítésért beadott kérvényeiket, az ügyész pedig elfogadta az elsőfokú ítéletet – bár eredetileg halált kért Tumbászra –, így az elsőfokú ítélet 1959. január 7-én jogerőre emelkedett. Lukács Lászlót 1959. január 13-án kivégezték.

A két fiatal elszakadt egymástól, de azzal a hittel vonultak celláik falai közé, hogy a távoli jövő még közös boldogságot tartogathat számukra. Forró Marianna egészen szabadulásáig nem is tudta, hogy ez a reménysugár milyen hamar kihuny. A forradalom leverése utáni vérszomjas bosszú elérte vőlegényét is. A legfőbb ügyész, Szénási Géza nem tartotta megfelelőnek a jogerős bírósági döntést, túlságosan enyhének találta, és 1959. március 25-én törvényességi óvást nyújtott be ellene. Megítélése szerint az ítélet a cselekmény jogi minősítését és a büntetés kiszabását tekintve törvénytört volt. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma még ugyanezen a napon Tumbász Ákost és Czermann Lajost is halálra ítélte. Az ítélet indoklása egy elképesztő csúsztatással támasztotta alá a fiatalember kivégzésének „szükségességét”.

Az egyetlen bizonyíthatóan elkövetett kémadat-szolgáltatást, vagyis a csepeli telefonkönyv külföldre juttatását közhivatalnoki állás felhasználásával elkövetett hűtlenségben való segítségnyújtásnak minősítették, ezzel a Csepeli Vas- és Fémműveket közhivatallá, az ott dolgozó segédmunkást pedig közhivatalnokká „léptették elő”. A legfőbb ügyész szerint a telefonkönyv egy hozzáértő ember számára szigorúan bizalmas információkat árulhat el a gyár vezetőségéről, az egyes üzemszervek munkaslétszámáról, amelyekből következtetéseket lehet levonni akár az öntöde kapacitására vonatkozóan is, de mindenképpen tájékoztat arról, hogy milyen iparcikkeket állítanak elő a magyar nehézipar eme fellegrábjában.

Tumbász Ákost és Czermann Lajost a Kozmai utcai börtön vesztőhelyén 1959. március 28-án felakasztották. A fiú 24 éves volt ekkor. Búcsúlevelében, amelyet édesanyjának és Forró Mariannának címzett, ez állt: *„Szerettem volna még élni. Tőlem telhetőleg boldoggá tenni Titeket. Szép családi életet élni. De hát másképp lett.”* Forró Marianna egész hátralévő életében gyászolt. Soha nem ment férjhez... ♦

Szigorúan titkos!

A Történelmi Hivatal
az Étv. 25. § alapján
az iratokat átvette.

A MAGYAR NEMZETISÉG ÉS A BELGYSZÉK MINISZTERIUMA

[Handwritten signature]

SZIGORÚAN TITKOS!

ilati dosszié 1 példányban készült.

J-52072/58 SZAMU

11-510

ilati

Vizsgálati dosszié

Mészáros Ferenc és társai TÖRTELETTÉNYEK.

1. KÖTET.

A NYOMOZÁS KEZDETENEK IDŐPONTJA: 1957. 5.

V-15 0.0005/10